

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3574>

Number: 50 , p. 261-271, Autumn II 2016

Yayın Süreci

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date

16.06.2016

31.10.2016

DÎVÂNU LUGÂTİ'T TÜRK'TE GİYİM KUŞAM KÜLTÜRÜ İLE İLGİLİ KELİMELER¹

WORDS ABOUT CLOTHING IN DÎVÂNU LUGÂTİ'T TURK

Yrd. Doç. Dr. Recep TEK

Neveşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü

Öz

Bireyin bedenini örten, onu dondurucu soğuktan, yakıcı güneşten, çeşitli saldırılardan vb. dış etmenlerden koruyan giyinme, insana has bir özelliktir. Örf ve âdetler, inançlar, coğrafya, yaşam biçimi, estetik anlayış gibi hususlar, folklorik bir öge olan giyim kuşamın şekillenmesinde etkili olan faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörler, milletlerin kendi milli giyimlerini yaratmalarında da mühim bir rol oynamıştır. Tarihî süreç içerisinde milletleri birbirinden ayıran özelliklerden biri olarak giyim kuşam, milli kültür içerisinde yer alan önemli bir maddi kültür ögesi olmuştur. Giyim kuşam, insanoğlu için aynı zamanda bir göstergedir. Bu gösterge, insanın sosyal durumunu, statüsünü, dünya görüşünü, değerlerini ifade edebilir; onun cinsiyeti, yaşı, inancı, mensubu olduğu topluluk, medeni hâli ve hatta o andaki ruh hâli hakkında karşısındakilere bir fikir verebilir. Türklerde giyim kuşam eşyalarının ana malzemesini deve, koyun, kuzu, sığır, tilki, samur ve ayı gibi hayvanların derisi ve kürkü ile koyun, keçi ve deve yünü oluşturmaktaydı. Medeniyetin gelişmesi ve uygarlığın ilerlemesi ile birlikte bunlar yerini kumaşlara ve bezlere bırakmıştır. Özellikle yerleşik hayata geçiş ile birlikte dokumacılığın yaygınlaşması, pamuk, ipek, keten ve yünlü dokuma giyim kuşam eşyalarını ön plana çıkarmıştır. Dîvânu Lugâti't Türk'te giyim-kuşamla ilgili 216 tespit edilmiş ve tespit edilen bu kelimeler dört alt başlıkta sınıflandırılmıştır. Tespit edilen bu kelimelerden yola çıkarak milli kültürün önemli bir ögesi olan o dönem Türk giyim kuşam gelenekleri hakkında genel bir bilgi edinilebilmektedir. Dîvânu Lugâti't Türk'te geçen kelimelerden, Türklerin süse ve süslenmeye de büyük önem verdiklerini görmekteyiz. Bu kelimeler göstermektedir ki Türkler için giyinmek sadece bedeni örtmek ve çeşitli dış etmenlerden korunmak anlamına gelmeyip; kendilerini güzel, zarif ve şık göstermenin bir aracı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Eserde geçen giyim kuşam ile ilgili kelimelerin bazılarının beyit ve dörtlüklerle kalıplaşmış sözler olan atasözleri içerisinde geçtiği de görülmektedir. Bu durum, bu kelimelerin o dönemdeki kullanımı,

¹21-22 Nisan 2016 tarihlerinde Karabük Üniversitesi, Mahmud Kaşgari Barsgani Doğu Üniversitesi ve Türk Dünyası Belediyeler İşbirliği ile Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te düzenlenen "II. Uluslar arası Kaşgarlı Mahmud Sempozyumu: Bilim Dünyasına Katkıları" başlıklı sempozyumda sunulan yayımlanmamış bildiri metninin genişletilmiş şeklidir.

kullanım yaygınlığı ve Türklerin yaşamındaki yerini ve önemini göstermesi açısından da önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Türkler, Milli kültür, Giyim-Kuşam ve Süslenme, Kaşgarlı Mahmut, Dîvânu Lugâti't Türk, Giyim-Kuşam ve Süslenme ile İlgili Kelimeler

Abstract

Clothing is a speciality belongs to human. It protects him from cold, hot, attacks and other factors. Moreover, it covers his body. Traditions, beliefs, geography, lifestyle, sense of aesthetics are factors to shape of clothing. These factors have important place in creating their own clothing style. At the same time clothing separates nations from each other and it symbolizes material culture in national culture. Clothing is an indicator for human being. This indicator can explain a human social situation, world-view and values, it can give information about his sex, age, belief, society, marital status and mood. In Turks, there are some basic clothing materials. Some of them are camel, sheep, cattle, lamb, fox, sable and bear. These animal skins and furs had been used for producing clothes. These materials replaced with fabrics and cloth along with rising civilization. Especially, along with settled life textile industry has improved and cotton, silk, linen and wool came into prominence at that term. About 216 words about clothing were determined in Dîvânu Lugâti't Türk and these words were classified under four titles. These words can give general information about Turkish clothing and traditions at that term. We can understand from Dîvânu Lugâti't Türk how adornment is important for them. These words show that clothing is not only to cover a body and protect from other factors but also it is a tool to be seen as smart and good. In this study, it is seen that these clothing words are used inside proverbs. This situation is important because it shows us that the use of words, prevalence and place in Turkish Life at that term.

Keywords: Turks, National Culture, Clothing and Adornment, Kaşgarlı Mahmut, Dîvânu Lugâti't Türk, Words Coupled With Clothing

Giriş

Türk dilinin bilinen ilk sözlüğü olan Dîvânu Lügati't Türk, XI. yüzyılın ikinci yarısında Kaşgarlı Mahmud olarak bilinen Mahmûd bin el-Hüseyn bin Muhammed el-Kâşgarî tarafından yazılmıştır.

Türkçe'den Arapça'ya ansiklopedik bir sözlük mahiyetinde olan Dîvânu Lügati't Türk, Karahanlılar döneminin en önemli eserlerinden biridir (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014: XVI). 1074 veya 1077 yılında muhtemelen Bağdat'ta tamamlanan eser, barındırdığı Türkçe kelimelerin yanı sıra dönemin Türkçesinin grameri, Türk boyları ve bu boyların ağızları, Türk Tarihi, Türk coğrafyası, Türk halk edebiyatı ve folkloru, Türk mitolojisi gibi çok çeşitli alanlarda verdiği bilgiler bakımından bir Türkiyat ansiklopedisi özelliği göstermektedir (Atalay, 1992: X ; Kaçalın, 1994: 447 ; Ercilasun & Akkoyunlu, 2014: XVI).

Türk kültürünü bütün yönleriyle derlemeye çalışan Kaşgarlı Mahmut, bilgeliği ve

akademik kişiliğiyle dönemin Türk toplum yaşamını eserinde gözler önüne sermeye çalışmıştır (Yavuz, 2013: 346).

Kaşgarlı Mahmud, Türkçenin ilk tamlıklı sözlüğü olan eserine Türkçe olduğunu düşündüğü kelimeleri almış ve bu kelimelerin cümle içindeki örnek kullanımlarını göstererek de Arapların Türkçeyi kolay bir biçimde öğrenmelerini amaçlamıştır (Bulut, 2016: 97).

Dîvânu Lügati't Türk'ün günümüze ulaşmış tek nüshası İstanbul Fatih'teki Millet Yazma Eserler Kütüphanesi Ali Emîrî Efendi Yazmaları kısmında 4189 numarada bulunmaktadır (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014: XXXVI). Eser, Muhammed bin Ebî Bekr bin Ebî'l Feth es-Sâvî tarafından müellif nüshasından Şam'da istinsah edilmiş ve istinsah 1 Ağustos 1266'da tamamlanmıştır (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014: XXXVI).

Ali Emîrî Efendi tarafından tesadüfen bulunan eser (Atalay, 1992: XVIII), ilk olarak 1915-1917 yılları arasında Kilisli Rıfat tarafın-

dan yayınlanmıştır (Kaçalın, 1994: 449 ; Ercilasun & Akkoyunlu, 2014: IXX).

Türklerin sosyal hayatına ilişkin önemli veriler sunan eserde, giyim-kuşamla ilgili bilgiler de yer almaktadır. Bireyin bedenini örten, onu dondurucu soğuktan, yakıcı güneşten, çeşitli saldırılardan vb. dış etmenlerden koruyan giyinme, insana has bir özelliktir. Örf ve âdetler, inançlar, coğrafya, yaşam biçimi, estetik anlayış gibi hususlar folklorik bir öge olan giyim kuşamın şekillenmesinde etkili faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörler, milletlerin kendi milli giyimlerini yaratmalarında da mühim bir rol oynamıştır. Tarihî süreç içerisinde milletleri birbirinden ayıran özelliklerden biri olarak giyim kuşam, milli kültür içerisinde yer alan önemli bir maddi kültür ögesi olmuştur. Dîvânu Lugâti't Türk'te geçen Oğuz elbisesi giymek anlamına gelen "Oguzlan-" (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014: 772), Yağma gibi giyinmek anlamına gelen "yagmalan-" (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014: 941), Türk çarığı giymek anlamına gelen "çarukla, çarıkla" (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014: 616), Türk ayakkabısı anlamına gelen "izlik" (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014: 672) ve Çiğillerin giydiği börk demek olan "kıymaç börk" (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014: 717) gibi sözcükler ile Balasagun'da yaşayan ve Soğdak diye adlandırılan bu kavmin Türkler gibi giyindiklerinin Kaşgarlı Mahmud tarafından açıklamada belirtilmesi (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014: 826) giyim kuşamın bir milletin kültürünün ayrılmaz bir parçası, onun simgesi ve sembolü olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Giyim kuşam, insanoğlu için aynı zamanda bir göstergedir. Bu gösterge, insanın sosyal durumunu, statüsünü, dünya görüşünü, değerlerini ifade edebilir; onun cinsiyeti, yaşı, inancı, mensubu olduğu topluluk, medeni hâli ve hatta o andaki ruh hâli hakkında karşındakilere bir fikir verebilir² (Enninger,

severken; yaşlılık dönemlerinde beyaz ve siyah giysiler giymeyi tercih etmişlerdir. Gençlik ve ihtiyarlık dönemlerindeki bu farklılık, elbisenin şekil ve biçiminde de görülmüştür. Budist rahipler, müritlerden farklı bir biçimde beyaz kumaştan önu açık gömlek ve pantolon giyip üstüne sarı renkli kumaş örtmüşler veya yere değinceye kadar sarkıtmuşlardır. Başlarını da sık sık kazıtıp şapkasız dolaşmışlardır. Müslüman din adamları ise başlarına sarık sarıp ayaklarına mes ve lastik üstüne de siyah cüppe giymişlerdir. Toplum içerisinde yüksek rütbeli kişiler elbiselerinin önüne ve arkasına derecelerini gösteren altın ve kalotun iplerden kuş veya çeşitli hayvan şekilleri işlemişlerdi. Yine elbisenin rengi, içinde bulunulan ruh hâlinin bir göstergesi kabul edilmiş ve elbisenin rengi ruh hâlini yansıtır biçimde seçilmiştir. Mesela Uygurlarda kırmızı, sevinç ve şadlığın; beyaz, saflık ve kutluluğun; siyah ise kaygı ve sükûnetin sembolü olarak algılanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Rahman, 1996: 54-59. Başka bir kaynaktan ise bu konuda şu bilgileri görmekteyiz: "İslam devletlerinde daha Halife Ömer zamanında Müslüman olmayan tebaanın Müslümanlardan ayırt edici bir giysi giymeleri ya da belirli bir işaret taşımaları öngörülmüştü. Türk tarihinde de eski dönemler için dinlere göre ayrı giyimler söz konusu olmasa bile Selçuklulardan başlayarak böylesi ayrımlara gidildiği bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu ayırım, daha da belirginleşmiş, zimmi denen, yani devletin güveni altında kabul edilen Müslüman olmayan tebaanın, giyim-kuşamda Müslümanlar gibi görünmemesine büyük önem verilmiştir. Bu amaçla da zaman zaman yayımlanan fermanlar, çıkartılan divan kararları, yani hükümlerle, başa sarılan tülbentten ayağa giyilen pabuca dek, Müslüman olmayanların giyecekleri şeyler, renk, kalite, biçim hatta uzunluk-kısalık bakımından birbirinden ayrı tutulmuştur. Örneğin daha XIV. yüzyıl sonlarında, Müslümanlar külahlarna beyaz tülbent sararlarken, Rumların mor ya da mavi, Yahudilerin ise sarı renkte şerit takmaları zorunlu kılınmıştı. Böylece Müslüman olmayan kişiler ayırt edilmiş, cizye tahsildarlarınca da kolaylıkla tanınmış oluyorlardı. XVI. yüzyıla gelindiğinde, atlas kemha ipekli gibi değerli kumaşların, ince tülbentlerin ve pahalı pabuçların Müslüman olmayanlarca kullanılmasının önlenmesi görülmektedir. Zimmi sayılanlara bu yasaklar getirilirken, Müslümanların da şapka giymeleri yasak edilmişti. 1580 tarihli bir belgede de vurgulandığı gibi daha Fatih Mehmet döneminde İstanbul'daki Yahudilerin kırmızı, Hıristiyanların ise siyah renk şapka giymeleri öngörülmüştü." (Turan, 2014: 234). Enninger ise bu konuda şu örneği verir: "Örneğin Amish erkekleri tarafından giyilen mavi ya da siyah renkli mutze, bir yabancı için sadece bir cekettir. Amish kültüründeki giysi normlarını bilen bir kimse için ise mutze, bu giysiyi giyen kimsenin bir Amish olduğunu ve vaftiz edildiğini (bu işlem genellikle 16 yaşında gerçekleşir.) gösteren bir giyim eşyasıdır. Mutze mavi renkli ise giyen kimsenin 16 ile 35 yaşlarında; siyah

² Örneğin Uygur kadınları gençlik döneminde renkli (kırmızı, yeşil) desenli kumaşlardan elbiseler giymeyi

2006: 254-258 ; Uçar, 2015: 249 ; Arıç, 2006).

Zaman içerisinde çeşitli işlevlere³ sahip olan giyim kuşam geleneklerinde, coğrafi şartlara uyma, korunma ihtiyacı, dinî inançlar, siyasal düzenlemeler, ekonomik şartlar ve meslekî nedenler gibi faktörler (Turan, 2014: 231-236) etkili rol oynamıştır.

Türklerde giyim kuşam eşyalarının ana malzemesini deve, koyun, kuzu, sığır, tilki, samur ve ayı gibi hayvanların derisi ve kürkü ile koyun, keçi ve deve yünü oluşturmaktaydı (Ögel, 1978: 159-169 ; Tezcan, 1983: 259-260 ; Arıç, 2006 ; Özbay, 1997: 56 ; Kafesoğlu, 2001: 319).

Medeniyetin gelişmesi ve uygarlığın ilerlemesi ile birlikte bunlar yerini kumaşlara ve bezlere bırakmıştır. Özellikle yerleşik hayata geçiş ile birlikte dokumacılığın yaygınlaşması, pamuk, ipek, keten ve yünlü dokuma giyim kuşam eşyalarını ön plana çıkarmıştır⁴ (Özbay, 1997: 57 ; Rahman, 1996: 50-51; Turan,

2014: 239 ; Öger & İnce, 2014: 17-30).

Tarihin eski dönemlerinde atlı-göçebe yaşayan Türklerde erkekler, deri pantolon⁵, belden süslü kemerlerle sıkılan uzun etekli ceketler, uzun kaftan, kürk, soğuk ve sıcak havalar için ayrı ayrı pelerinler, hırka, gömlek ve börk (Ögel, 1978: 2-116 ; Esin, 1978: 107 ; Turan, 2014: 238-239 ; Tezcan, 1983: 260-261 ; Özel, 1992: 14-24 ; Tavkul, 1993: 40-41 ; Lale, 2006: 10-12 ; Kafesoğlu, 2001: 319); kadınlar ise şalvar, gömlek, cepken, dolama ya da kaftan ve ayakkabı; başlarına ise çok çeşitli başlıklar giymişlerdir⁶ (Özel, 1992: 14-19 ; Özdarıcı, 2011: 135-136 ; Turan, 2014: 239-252).

Bildiride, Dîvânu Lugâti't Türk'te tespit edilen giyim-kuşam ile ilgili kelimeler dört alt başlıkta sınıflandırılmıştır. Bu alt başlıklar ve başlıklar içerisinde yer alan kelimeler şunlardır⁷:

1. Giyim Kuşamda Kullanılan Malzemeler ile İlgili Kelimeler:

Agı: İpek kumaş (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014: 542).

Âl: Turuncu renginde bir kumaş (546).

Ay: Turuncu renkli ipek (565).

Barçın: İpekli kumaş, ipek (574).

Böz: Bez (598).

Buçgak: Devenin ayak derisi (599).

Çarukluk: Ayakkabı yapmak için hazırlanan deri (616).

Çaydam: Yağmurluk yapmaya veya yatak doldurmaya yarayan ince bir keçe (617).

Çınaxsı: Nakışlı Çin ipeği (623).

Çit: Üzerine nakışlar basılmış Çin ipeği (625).

Çuz: Kırmızı ve siyah altınla işlenmiş Çin kumaşı (atlas) (630).

Ed~öd: Kumaş vb. imal edilen her şey (632).

renkli ise bu giysiyi giyen kişinin 35 yaşından büyük olduğunu göstermektedir. Bir yabancıya göre bir Rus kalpağı, kırmızı renkli basit bir şapkadır. Bir Rus için ise bu kalpak, bu şapkayı giyen kimsenin doktor olduğuna işaret etmektedir." (Enninger, 2006: 255). Nezihe Araz ise "Anadolu-Kadın Giyimi Üstüne Notlar başlıklı yazısında bu konuda önemli bilgiler vermektedir. Örneğin kişinin giydiği çorabın burnundaki mühürden mensup olduğu yörük boyunun yanı sıra çoraptaki motiflerden hareketle giyenin evli mi bekâr mı, ovalı mı dağlı mı, büyük ağa mı küçük ağa mı olduğunun anlaşılabileceğini belirtir (Araz, 1985: 12-13). Yine kadının alnındaki altın sayısının kadının çocuk sayısını göstermekle birlikte gelinin başındaki süslemelerin ve işlemelerin her birinin de ayrı bir anlam içerdiğini ifade eder. Mesela başta bulunan Mezar taşı oyası gelinin kaynanası ile arasının bozuk olduğunu anlatırken Çayır çimen oyası gelinin kaynanası ile mutlu olduğunu, Kırmızıbiber oyası gelinin kocasıyla arasının iyi olmadığını, Hercai oyası ise kocasının gözünün dışarıda olduğunu anlatır (Araz, 1985: 16). Ayrıntılı bilgi için bkz. Araz, 1985: 11-18.

³ Giyim işlevleri için bkz. Tezcan, 1983: 255-257 ; Enninger, 2006: 254-255.

⁴ Türklerde pamuklu, ipekli kumaşlar ve keten dokumalarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ögel, 1978: 353-405. Bahaeddin Ögel, Türk Kültürünün Gelişme Çağları adlı eserinde de ayrıca Turfan'da dokunan çiçekli Uygur kumaşlarının çok meşhur olduğunu ve Çin elçisinin bu kumaşlara hayran kaldığını, Beş-Balığ'da dokunan kumaşların da Arap ve İran kumaşları ile rekabet hâlinde olduğunu belirtir (Ögel, 2001: 211).

⁵ İsmail Hami Danişmend, Paris Antropoloji Mektebi Etnoloji profesörü Dr. George Montandon'un "Traite D'ethnologie Culturelle" adlı eserinde Çin'e pantolonun ilk olarak Orta Asya Türkleri tarafından ithal edildiğinin söylendiğini belirtmektedir (Danişmend, 1967: 4373).

⁶ Selçuklu ve Osmanlı Dönemindeki giyim-kuşam gelenekleri ve kullanılan kumaşlar ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Özel, 1992: 11-24.

⁷ Çalışmada Ahmet B. Ercilasun ve Ziyat Akkoyunlu tarafından hazırlanan Dîvânu Lugâti't Türk, TDK Yay., Ankara 2004 adlı eserden faydalanılmıştır.

- Eldiri: Oğlak derisi (636).
 Eşgürti: İpek cinsinden işlemeli bir Çin kumaş (646).
 Eteklilik böz: Etek yapmak için kullanılan kumaş (648).
 Xulın: Değişik renklerde olan ve Çin'den getirilen bir ipek (654).
 Kaçaç: Bir Çin ipeklisi (673).
 Kâfgar: Behremân ipeği (677).
 Keçe: Oğuzcada keçe (697).
 Kedüklük: Yağmurluk yapmak için hazırlanmış keçe malzeme (700).
 Kemek: Pamuktan yapılan nakışlı ve şeritli bir kumaş (702).
 Kenzi: Değişik renklerde kırmızı, sarı, yeşil Çin kumaşı (703).
 Kerim: Nakışlı kumaş (705).
 Kez: Bir tür Çin kumaşının adı (708).
 Kimişge: Nakışlı Kaşgar keçesi (720).
 Kuyka: Deri (752).
 Loxtay: Üzerinde sarı pullar olan Çin ipeklisi (760).
 Mındatu: İpek (764).
 Sagrı: Deri (799).
 Şalaşu: Bir Çin dokuma türü (845).
 Tatırğa: Tirşe, tabaklanmış beyaz deri (862).
 Taxçek: Bir tür Çin ipeği (864).
 Taxtu: Eğrilmeden önceki ham ipek (864).
 Tewren: Şalvar uçkuru yapmak için bir araya getirilip burulan ipler (873).
 Tıgrak: Deri (875).
 Torku: İpek (893).
 Uyma: Türkmenlerin ayakkabı yapımında kullandıkları keçe (927).
 Yatuk: İki cins iplikten örülen yün, argacı pamuk olan yün (960).
 Yün~yun: Yün, deve tüyü (989).
 Yun: Pamuk (989).
 Yuvlıç: Tiftik, keçinin ince, yumuşak yünü (990).
 Züngüm: Bir tür Çin ipeği (995).
- 2. Kadın-Erkek Giyim Kuşamı ile İlgili Kelimeler:**
 Artıç: Kadın yelegeği (557).
 Aşuk: Demir tolga (561).
 Bağırdak: Kadın göğüslüğü (569).
 Başmak: Oğuzlar ve Kıpçaklarda ayakkabı (578).
 Bertü: Üst kısma giyilen elbise, hırka (583).
 Beçkem: İpekten veya yaban öküzü kuyruğundan yapılan ve savaşta kahramanın kim olduğunu gösteren alamet (579).
 Börk: Başa giyilen şey, bört (598).
 Büküm etük: Oğuzcada kadınların giydiği ayakkabı (607).
 Bürünçük: Burnu ve burundan aşağısını örten yarım peçe, yaşmak (607).
 Çekrek: Kölelerin giydiği yünden yapılmış aba (618).
 Çenşü: Küçük hırka (619).
 Didim: Gerdek gecesi gelinin giydiği taç (631).
 Eliglik: Eldiven (637).
 Eşük: Sarınmak için kullanılan örtü, üste giyilen ve bürünülen şey (647).
 Etek: Etek (648).
 Etik/Etük: Ayakkabı, edik, çizme (648).
 İçmek: Kuzu derisinden kürk (661).
 İçük: Samur, sincap vb. hayvanlardan elde edilen kürk (661).
 İzlik: Kesilen hayvanın derisinden yapılan Türk ayakkabısı (672).
 Kadış: Kesilen hayvanların derisinden dilinerek yapılan kayış (675).
 Kaftan: Kaftan (677).
 Kars: Koyun yününden veya deve tüyünden yapılan elbise (688).
 Kedgü: Giyilen şey, elbise (699).
 Kedük: Kepenek⁸ (700).
 Kedük: Kuş tüyünden başlık (700).
 Kedüt: Giyilen her çeşit elbise (700).
 Kewşek: Yumuşak ve gevşek olan şey, ince (elbise vb.) (707).
 Keyük: "D"yi yapanların lehçesinde kepenek (708).
 Kıdıklık bört: Dikilmiş kenarı olan başlık (710).
 Kıymaç bört: Çiğillerin giydiği tiftikten beyaz bört (717).

⁸ Çobanların omuzlarına aldıkları dikişsiz, kolsuz, keçeden üstlük, aba (Türk Dil Kurumu, 2005: 1139).

Könlek: Gömlek (738).
 Köşik: Yüz örtüsü, örtü (742).
 Kulak ton: Kısa yenli elbise (746).
 Kur: Kuşak, kemer (747).
 Kurşag: Kuşak (749).
 Kuturma börk: Önde ve arkada kanadı olan başlık (752).
 Kuyka: Kürk (752).
 Mükim (etük)/Mükin (etük): Kadınların giydiği ayakkabı (766).
 Otran: Yağmalarda paçalı giyecek (780).
 Sakalduruk: Başlık sıkı dursun ve düşmesin diye çene altından bağlanan ipekten örülmüş ip (800).
 Samda: Çiğil lehçesinde giyilen sandal (802).
 Saraguç: Kadının yaşmağı (804).
 Sırdım: Oğuzcada deri ip, kayış (817).
 Suf: Yün ipliklerden elde edilen bir kuşak (834).
 Suwluk: Sarık (838).
 Terinçek: Oğuzcada ince kadın çarşafı (871).
 Tön~ton: Elbise (891).
 Uguk: Tozluk, çorap (918).
 Üm~üm: Şalvar, tuman, pantolon (932).
 Yağku/Yaku: Yağmurluk (941).
 Yalma: Kaftan (946).
 Yaptaç: Çobanların yağmur ve karda giydiği küçük keçe (951).
 Yarındak: Türk sırımı, kayış. Keçi derisinden yapılır (954).
 Yişim: Tozluk, soğukta iki bacağa giyilen bir çift tozluk (978).

3. Kıyafetin Bölümleri ile Kıyafeti/Elbiseyi Tamamlayıcı Unsurlar ile İlgili Kelimeler:

Bogmak: Gömlek düğmesi (592).
 Burtala-: Börk vb. şeylere altın pullar yapıştırma (603).
 Burtalan-: Börk vb. şeyler altın varaklarla altınlanmak (603).
 Cigi: Kıpçak vb. lehçelerde sağlam, sık dikiş, dikişi sağlam dikiş (610).
 Çırguy: Böğrün iki yanından kemerin geçtiği ilik (624).
 Çikin: Altın ipekle ipekli kumaşı nakışlama; altın ipekle kumaşa işlenen tasvir (625).
 Esrile: Kaplan derisi gibi nakışlamak (646).

İlersük: Uçkur (664).
 Kırgag: Elbisenin kenarları ve çevresi (713).
 Kimsen: Başa giyilen başlık vb. şeylerde kullanılan ince, altın yapraklar (720).
 Koy: Kaftanın koyun kısmı (733).
 Köncek: Oğuz lehçesinde yaka (737).
 Kudurgak: Kaftanın arkadaki iki kuyruğundan biri (745).
 Ör: Kaftanın koltuk altı (789).
 Saçu: Elbise, mendil vb. şeylerin saçağı (798).
 Saxt: Oğuzlarda tokalar, kemer başları ve eyerdeki altın ve gümüş kakmalar (811).
 Sıdıg: Kaftanın uçlardan göğse kadar uzanan iki eteğinden biri (817).
 Sıgzıg: Mest vb. şeylerde iki dikiş deliği arısına konan şerit (818).
 Sidig: Kaftanın yanlardaki iki eteğinden biri (823).
 Tizildürük: Ayakkabıların ucuna takılan bakır pullar (885).
 Tizme: İçine ip geçirildikten sonra ağzı bağlanan şalvarın uçurluğu (885).
 Toku: Kemerin tokası (889).
 Tüş: Altından veya gümüşten yapılan ve kemerin ucuna takılan toka (903).
 Tügme: Düğme (908).
 Ulag: Elbise yaması (920).
 Uldan: Ayakkabının altı (920).
 Üstem: Toka, kemer başı (935).
 Yaka: Elbise yakası (943).
 Yamag: Yama (947).
 Yanalduruk: Kepeneğin omuzlarına dikilen, tipi ve yağmurdan korunmak için başa örtülen keçe parçası (949).

Giyim kuşamı tamamlayıcı unsurlardan birisi de şüphesiz ki süslenme ve süs eşyalarıdır. Kaynaklardan hareketle eski Türk toplum yaşamında kadınların yanı sıra erkeklerin de saçlarını uzatıp tokalar taktıklarını, ördüklerini ya da topuz yaptıklarını, kulaklarına küpeler taktıklarını, kadınların süs eşyası olarak ya da değişik amaçlarla bilezik; erkeklerin ise kolbağı/kolçak kullandıklarını, parmaklarına yüzükler taktıklarını öğrenmekteyiz (Ögel, 1978: 243-304 ; Esin, 1978: 106-107 ; Ögel, 1984: 158 ; Sevin, 1990: 9 ; Özel, 1992: 14-22 ; Tavkul, 1993: 42-43 ; Ögel, 2001: 163 ; Öz-

darıcı, 2011: 136-141 ; Turan, 2014: 239). Bunlara ilave olarak yukarıda sıralanan kelimeler içerisinde yer alan börk vb. başlıkların altın pullar, yapraklar ve varaklarla süslenmesi,⁹ ipekli kumaşın altın ipekle nakışlanması,¹⁰ altından veya gümüşten yapılan ve kemerin ucuna takılan tokalar¹¹ ile tokalar ve kemer başlarındaki altın ve gümüş kakmalar,¹² ayakbabilir ucuna takılan bakır pullar¹³ bu süs eşyaları içerisinde dâhil edilebilir. Aynı zamanda Dîvânü Lugâtî't Türk'te geçen "bezen-", "enlik", "bogmak", "önik" gibi sözcüklerden hareketle kadınların süslenmek, kendilerini güzel göstermek için makyaj yaptıklarını, yanaklarına kırmızı allıklar sürdüklerini, altın vb. şeylerden yapılmış gerdanlıklar ve kolyeler, keçi kılından yapılma sahte zülüfler taktıklarını da öğrenmekteyiz. Dîvânü Lugâtî't Türk'te geçen süs ve süslenme ile ilgili bu kelimeler şunlardır:

Bakan: Pirinçten yapılan halka ve boyun halkası (tavk), genel olarak boyunluk ve halka (571).

Bezen: Bezenmek, kadın süslenmek, kadın makyaj yapmak (584).

Bogmak: İnci ve mücevher kakılmış altın vb. şeylerden yapılan gerdanlık, kolye. Gelin bununla gerdeğe sokulur (592).

Büt: Kıymetli ve büyük firuze¹⁴ (604). O, büyüklerin oğul ve kızlarının perçemlerinin altına takılır (396).

Enlik: Allık, kadınların yanaklarını boyadıkları kırmızı bir boya (640).

Kirşen: Kirşan, üstübeç (722). [Yüze sürülen allık, pudra].

Önik: Kadınların kullandıkları keçi kılından yapılma sahte zülüf (787).

Örçüg: Oğuzcada saç örgüsü (789).

Örgüç: Kadının saç örgüsü ve saç öbeği (789).

Örgüçlen: Saç örgüsü olmak (789).

Örme saç: Saç örgüsü (790).

Örük saç: Örgülü saç (791).

Sulundi: Adamın saç örgüsü (835).

Tartığ: Adamın saç örgüsü ve onun bağı (858).

Tod monçuk: Parfüm ve miskten yapılmış boncukların adı. Bunu cariyeler takınır (886).

Tolgaç: Küpe, kadın küpesi (890).

Ügmek: Altından veya gümüşten kadın halkası, küpe (930).

Yinçü: İnci, büyük inci (976).

Yüzük: Yüzük (995).

4. Giyim Kuşam ile İlgili Diğer Kelimeler:

Beçkemlen-: Savaş günü vb. zamanlarda beçkem denilen alameti takınmak (579).

Bertülen-: Hırka giymek (583).

Boxtay: Elbise bohçası (596).

Börk yanı: Börk kalıbı (598).

Buriş: Deri ve elbisedeki buruşukluk (603).

Burkug: Deri vb. şeylerin çekilip büzülmesi (603).

Bürük: Torba, şalvar gibi şeylerin ağzını büzmeye yarayan ip (607).

Bürün: Bürünüp yüzünü kapatmak (607).

Çarukla-~çarıkla: Türk çarığı giymek (616).

Çaruklan-: Ayakkabı giymek ve ona sahip olmak (616).

Çaruglug: Çarıklı (616).

Çekreklen-: Kepenek giyinmek (618).

Çikne-: Altın ipekle ipekli kumaşı işlemek, üzerine tasvir yapmak (625).

Çöpre: Eski elbise (629).

Eteklen-: Elbise eteklenmek (648).

Eteglig: Eteği olan (648).

Etüklen-: Ayakkabı sahibi olmak (649).

İçle-: (Elbiseye) astar yapmak (660).

İçmeklen-: Kuzu kürkü giymek (661).

İçükle-: Elbiseye kürk yapıştırmak (661).

Kadıç: Sağlamlaştırılmış dikiş (675).

Kadıç: Elbiseyi teyellemek¹⁵ (675).

⁹ "Burtala-", "burtalan-", "kimsen".

¹⁰ "Çikin".

¹¹ "Tüş".

¹² "Saxt".

¹³ "Tizildürük".

¹⁴ Küpe ve yüzük taşı gibi süslemeye kullanılan, mavi renkli, saydam olmayan hidrathlı doğal alüminyum ve fosfattan oluşan değerli bir mineral (Türk Dil Kurumu, 2005: 705).

¹⁵ Teyel: Seyrek ve eğreti dikiş. Teyel yapmak: Dikilecek parçaları birbirine teyelle tutturmak, kumaşın üzerinde

Kadısla: Kayış yapmak (676).
 Kadu: Teyellemek (676).
 Kātunlan: Hatun elbisesiyle bezenmek (693).
 Kaw kuw bol-: (elbise) kötü dikiş sonucu büzülüp yırtılmak (694).
 Ked: Giymek (699).
 Kedil-: Giyilmek (699).
 Kedindi: Çok giyilmiş elbise (699).
 Kedrül-: Giydirilmek (699).
 Kedür-: Giydirmek (670).
 Kirşenlen-: Yüzüne düzgün sürmek (722).
 Kiz: Elbise sandığı, elbise bohçası ve saklayıp koruyan her şey (670).
 Könçüklen-: (Elbiseye) yaka yapılmak (737).
 Könleken-: Gömlek giymek (738).
 Köpül-: (Elbise) kaftan gibi kabartılarak dikilmek (739).
 Kurşa-: Kemer bağlamak (749).
 Kurşag: Kuşakla kuşanma (749).
 Kurşan-: Kemer kuşanmak (749).
 Oguzlan-: Oğuz elbisesi giymek (772).
 Opra-: Elbise eskimek, yıpranmak (776).
 Sagrıla-: Hayvan derisinden sahtiyan¹⁶ yapmak (799).
 Saraguçlan-: Baş örtüsüyle baş örtmek (804).
 Sarın-: Sarınmak, sarık sarınmak (805).
 Sarın-: Yaşmaklanmak, örtünmek (806).
 Sarıt~sarut-: (Sarık vb. şeyleri) sarınmak (806).
 Sarlan-: Örtü vb. bir şeyi sarınıp örtünmek (806).
 Sedre-: (Elbise) havı dökülüp eskimek (812).
 Sedreş-: (Elbise vb.) için kalınlığı gitmek, yoğunluğu azalmak, seyrelmek (812).
 Serdet-: Elbiseyi seyreltmek (812).
 Tıtıl-: (Elbise vb.) eskiyip parçalanmak (879).
 Tik-: (elbise vb. şeyleri) dikmek (879).
 Tikiğlik: Dikilmiş olan (elbise vb.) (879).
 Tokula-: Kayışa toka takmak (889).
 Tonat-: Elbise giydirmek (891).
 Tonlan-: Elbise giymek (891).
 Tönlük: Elbise için planlanan kumaş (891).
 Topul-: Oğuzcada (elbiseyi) çıkarmak (893).

Ügmeklen-: Küpe takınmak (930).
 Ümlüg: Şalvarlı, tümenli (930).
 Ütüg: Kırıksıklıkları gitsin diye kızdırılarak elbisenin dikiş yerlerine bastırılan mala şeklinde demir ütü (936).
 Yagmalan-: Yağma gibi giyinmek, Yağma gibi davranmak (941).
 Yama-: Yamamak (947).
 Yamağlıg: Yamalı (947).
 Yamağlıg böz: Yamamak için hazırlanmış kumaş vb. bir şeyin parçası (947).
 Yamağ: Yamamaya değer, yamanacak (elbise vb.) (947).
 Yamal-: (Elbise vb.) yamamak (947).
 Yarat-: Oğuzlarda (elbise, ayakkabı vb. şeyler) yapmak.
 Yıgrıl: Elbise çekmek (947).
 Yi: Dikiş, dikiş yeri (973).
 Yişimlen-: Tozluk giyinmek (978).
 Yoriş-: (İpek vb.leri üzerinde) yıpranmadan dolayı yollar, çizgiler belirmek (982).

Dîvânu Lugâti't Türk'te geçen kelimelerden bazılarının günlük yaşamın yanı sıra beyitler, dörtlükler ve atasözleri içerisinde de kullanıldıkları görülmektedir. Giyim kuşamla ilgili kelimelerin geçtiği beyit ve dörtlükler şöyledir:

Türlüg çeçek yazıldı
 Barçın yadım kerildi
 Uçmak yeri körüldi
 Tumlug yana kelgüsüz.¹⁷

Bardı sana yek utru tutup bal
 Barçın kedipen teli yuwga bolup kâl¹⁸
 (411)

Ulşıp eren bõrleyü
 Yırtıp yaka orlayu
 Sıkırıp üni yurlayü

dikilecek yerleri teyelle belirtmek. Teyellemek: Teyel yapmak (Türk Dil Kurumu, 2005: 1971).

¹⁶ Sahtiyan: Tabaklanarak boyanmış ve cilalanmış genellikle keçi derisi (Türk Dil Kurumu, 2005: 1683).

¹⁷ "Türlü çiçekler açıldı. Sanki ipek halı yayıldı. Böylece cennet yeri görüldü. Mevsim öyle ılıklaştı ki soğuk hiç dönmeyecek." (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014: 58)

¹⁸ "Şeytan sana bal verdi. Hatta ona kanıp ondan ipek bile giyindin. Madem ki onun entrikasını anlamıyorsun öyle kal ve delilik içinde yaşa." (412).

Sıgtap közi örtülür.¹⁹ (95)

İçerisinde giyim kuşamla ilgili kelimelerin yer aldığı atasözleri ise şunlardır:

Barçın yamağı barçınka kars yamağı karska.²⁰ (360)

Tatsız Türk bolmas başsız börk bolmas.²¹ (151, 317).

Taz keligi börkçile.²² (247).

Suw körme giñçe etük tartma.²³ (524).

İzlik bolsa er uldımaz, içlik bolsa at yağrımaz.²⁴ (51).

Kılnu bilse kızıl keder yaranu bilse yaşıl keder.²⁵ (170, 520).

Neçe me oprak kedük erse yağmurka yarar.²⁶ (365).

Kin ton opramas keneşlig bilig artamas.²⁷ (493).

Tawgaç xânın torkusu telim tenlemedip bıçmas.²⁸ (185).

Itka uwut atsa uldan yimes.²⁹ (57).

Ernenke elig karı bözün üm tükemes.³⁰ (57).

Bütün ümlüg kança kolsa olturur.³¹ (106).

Yakadaki yalgağalı eligdeki içginur.³² (115, 476).

SONUÇ

Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânü Lugâti't Türk adlı eserinde "Giyim Kuşamda Kullanılan Malzemeler ile İlgili Kelimeler" başlığı altında 42, "Kadın-Erkek Giyim Kuşamı ile İlgili Kelimeler" başlığı altında 54, "Kıyafetin Bölümleri ile Kıyafeti/Elbiseyi Tamamlayıcı Unsurlarla İlgili Kelimeler" başlığı altında 49 ve "Giyim Kuşamla İlgili Diğer Kelimeler" başlığı altında ise 72 kelime olmak üzere toplam 216 kelime tespit edilmiştir. Bu kelimelerden yola çıkarak milli kültürün önemli bir ögesi olan o dönem Türk giyim kuşam gelenekleri hakkında genel bir bilgi edinilebilmektedir. Kaşgarlı Mahmud'un eserinde yer verdiği ve açıklamalarda bulunduğu kelimelerden hareketle Türklerin giyim kuşam eşyalarını elde etmede çeşitli renklerde düz ve nakışlı ipekler, pamuklu ve keçi, koyun gibi hayvanların yününden elde edilen dokumalar, deve, oğlak, kuzu, samur, sincap, keçi derileri, keçeler³³, deve ve kuş tüyü kullandık-

¹⁹ "Afrasiyâb'a üzüldükleri için adamlar kurt gibi ulumaya başladılar. Feryat ve figan ederek yakalarını yırtıyorlar." (95).

²⁰ "İpeğin yaması ipekle daha uygun olur. Yünün de yaması yünle yakışır. Bu, her cinsin kendi cinsine daha meyilli olduğunu anlatmak için kullanılır." (360).

²¹ "Başsız börk olmadığı gibi Farssız Türk de olmaz." (151); "Türlere karışmamış hiçbir Fars yoktur; üzerine konacak baş olacak ki börk de olsun." (317).

²² "Kelin gelişi börkçüyedir." (247).

²³ "Su görülmeden ayakkabı çıkarılmaz. İşlerde temkinli davranmak için söylenir." (524)

²⁴ "Adam ayakkabılı ise yalınayak kalmaz; atın sırtında örtü varsa (atın) sırtı yaranmaz. Bu söz, işlerde tedbirli olmak için söylenir." (51).

²⁵ "Kadın kocasıyla iyi geçinmek isterse kırmızı ipek giyer; naz ve cilve yapmak isterse yeşil ipek giyer. Bu söz kadınlar için kullanılır; kadın iyi davranırsa iyi karşılık görür." (170). Ayrıca bkz. s. 529.

²⁶ "Keçe ne kadar yıpranmış olursa olsun yağmurda işe yarar. Kötü davranan ve kibirlenen hizmetçiyi çıkarmak isteyen adam için kullanılır. Böyle olsa bile belki onu bazı işlerinde kullanırsın ve sen de rahat edersin." (365).

²⁷ "Geniş elbise çabuk yıpranmaz; meşveretle aşılınmış akıl bozulmaz. Bu, işi yaparken başkasına danışılması ve kendi başına yapılmaması için söylenir." (493).

²⁸ "Çin hakanının ipeği çoktur. Buna rağmen ölçmeden elbiselik kesmez. Bu söz israfı önlemek ve bir işi bilerek yapmak için kullanılır." (185).

²⁹ "Köpeğe hayâ atılırsa (utandırılırsa) ayakkabının altını yemez. Birsinin hayâ ile iş yapması istendiği zaman söylenir ve bu sözle birisi hayâlî olmaya zorlanırsa, hayâdan dolayı kötü işlerini terk eder." (57).

³⁰ "Bekâr adamın şalvarı için elli arşın kumaş yetmez. Çünkü ona yabancı öğüt vermez. Evlenmesi istenen kişi için söylenir." (57).

³¹ "Şalvarı sağlam olan istediği şekilde oturur. Kendisinden emin olup hiçbir töhmeti umursamayan kimse için kullanılır." (106)

³² "Yakadaki yemek döküntülerini yalayanın elindeki kap vb. kaçır veya kaçırılır. Elindeki kendisine yetiyorsa onunla yetinilmesi ve o şeyin muhafaza edilmesi için söylenir." (115, 476).

³³ Robert Lewie adlı Amerikalı bir antropoloji profesörünün Fransızcaya çevrilen eserinde, keçenin bir Türk icadı olduğu ve bu icadın Şark âleminde Yunanistan ile Garp âleminde Roma'ya Türklerden geçtiği, ayrıca Yunanlılarla Romalıların Türk yamçasına bürünerek

larını; bunlardan yararlanarak elbise, pantolon, şalvar, etek, gömlek, yelek, hırka, şal, kürk, kaftan, kepenek/aba, yağmurluk, ayakkabı, çarık, börk ve çeşitli başlıklar ile kayış ve kuşak gibi giyim kuşam eşyaları ürettikleri görülmektedir.

Dîvânu Lugâti't Türk'te geçen kelimelerden, Türklerin süse ve süslenmeye de büyük önem verdiklerini görmekteyiz. Burada geçen kelimelerden hareketle kadınların mak-yaj yaptıklarını yanaklarına allıklar sürdüklerini, keçi kıldan yapılma sahte zülüfler, inci ve mücevher kakılmış altın vb. şeylerden yapılan gerdanlık ve kolyeler taktıklarını, kadınlar gibi erkeklerin de saçlarını uzatıp ördüklerini, altından ve gümüşten küpeler, yüzükler taktıklarını, yine altından veya gümüşten yapılan altın, gümüş kakmalı kemer başları, tokalar kullandıklarını öğrenmekteyiz.

Bu kelimeler göstermektedir ki Türkler için giyinmek sadece bedeni örtmek ve çeşitli dış etmenlerden korunmak anlamına gelmeyip; kendilerini güzel, zarif ve şık göstermenin bir aracı olarak da karşımıza çıkmaktadır. "Giyim Kuşamla İlgili Diğer Kelimeler" içerisinde yer alan ve "ütü" anlamına gelen "ütüg" kelimesi de bu fikri destekler mahiyettedir. Zira bu, Türklerin tertipli ve düzenli olmak, hoş ve güzel görünmek için kıyafetlerini kırışksız ve düzgün bir şekilde giymeyi âdet edindiklerini, buna önem verip bu konuda titiz davrandıklarını bize göstermektedir

Dîvânu Lugâti't Türk'te geçen giyim kuşam ile ilgili kelimelerin bazılarının beyit ve dörtlüklerle kalıplaşmış sözler olan atasözleri içerisinde geçtiği de görülmektedir. Bu durum, bu kelimelerin o dönemdeki kullanımı, kullanım yaygınlığı ve Türklerin yaşamındaki yerini ve önemini göstermesi açısından da önemlidir.

KAYNAKÇA

Araz, N. (1985). Anadolu Kadın Giyimi Üstüne Notlar. *Türk Halk Edebiyatı ve Folk-*

lorunda Yeni Görüşler I (s. 11-18), Ankara: Konya Kültür ve Turizm Derneği Yayınları.

Arıç, A. S. (2006). Türklerdeki Kıyafetin Kısa Tarihi, *Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi*, 22/64-65-66.

<http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-64-65-66/turklerdeki-kiyafetin-kisa-tarihi>. adresinden 02. 01. 2016 tarihinde erişildi.

Atalay, B. (1992). *Divanü Lûgat-it Türk Tercümesi (1. Cilt)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Bulut, S. (2016). Divânü Lügâti't Türk'ten Ahıska Türkleri Yazılı ve Sözlü Diline Geçen Atasözleri, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 2/3, 95-112.

Danişmend, İ. H. (1967). Medenî Kıyafetin Batı'ya Türklerden İntikali, *Türk Folklor Araştırmaları*, 10/213, 4373-4374.

Enninger, W. (2006). Giyim (Çeviren: N. Özdemir), (Yay. Haz.: M. Ö. Oğuz vd.) *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar* (s. 254-258), Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Ercilasun A. B. & Akkoyunlu Z. (2014). *Dîvânu Lügâti't Türk*, Ankara: TDK Yay.

Esin, E. (1978). *İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi ve İslam'a Giriş*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.

Kaçalın, M. S. (1994). Dîvânü Lugâti't Türk, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (s. 446-449), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.

Kaya, M. (2002). Divânü Lügâti't Türk'ün Halkbilimi Açısından Önemi, *Folklor/Edebiyat*, VIII/31, 39-49.

Kafesoğlu, İ. (2001). *Türk Milli Kültürü* (21. Baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.

Lale, M. (2006). *II. Mahmud Dönemi Kıyafet Alanında Yapılan Yenilikler*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Oğuz, M. Ö & Sever M. (2008). Dîvânu Luga-

yağmurdan korundukları belirtilmektedir (Danişmend, 1967: 4373).

- tî't Türk'ün Nesne Dünyası, (Editör: F. S. Barutçu Özöndör) *Kaşgarlı Mahmud Kitabı* (s. 461-476), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ögel, B. (1978). *Türk Kültür Tarihine Giriş* (5. Cilt). Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Ögel, B. (1984). *İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi* (2. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ögel, B. (2001). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları* (4. Baskı). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Öger, A. & İnce, G. (2014). Halı Dokumacılığının Avanos Yöresi Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yaşamındaki Yeri, *Avanos Sempozyumu Bildiriler Kitabı 23-25 Ekim 2014*, (s. 17-33), Ankara: Grafiker Yay.
- Özbay, M. (1997). İlk Yazılı Belgelerimize Göre Türklerde Giyim, *Milli Folklor*, 5/34, 53-58.
- Özdarıcı, Ö. (2011). Divânü Lugat-it-Türk'te Kadın ve Kadına İlişkin Unsurlar, *Sosyal Bilimler*, 1, 127-156.
- Özel, M. (1992). Folklorik Türk Kıyafetleri, Ankara: Türkiye Güzel Sanatları Ge-
liştirme Vakfı Yayınları.
- Tavkul, U. (1993). Tarihi Türk Erkek Kıyafetleri, *Milli Folklor*, 19, 40-45
- Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe Sözlük* (10. Baskı), Ankara: TDK.
- Tezcan, M. (1983). Giyim Olgusuna Sosyo-Kültürel Bakış ve Türklerde Giyim, *Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16/1, 255-276.
- Turan, Ş. (2014). *Türk Kültür Tarihi* (7. Baskı). Ankara: Bilgi Yay.
- Rahman, A. (1996). *Uygur Folkloru* (Çev. S. Yalçın, E. Emet), Ankara: Kültür Bak. Yay.
- Sevin, N. (1990). On Üç Asırlık Türk Kıyâfet Tarihine Bir Bakış, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Uçar, Z. (2015). Battal Gazi ve Digentis Akritas Destanında Simgeleşen Kıyafet Kültürü Üzerine, *Akademik Bakış Dergisi*, 47, 247-257.
- Yavuz, S. (2013). Dîvânü Lügâtî't Türk'teki Akrabalık Adları ve Bu Adların Türkiye Türkçesi Ağzlarındaki Karşılıkları, *Ekev Akademi Dergisi*, 17/56, 345-360.

